

**“МЕНІ ДУЖЕ ЦІКАВО ПРАЦЮВАТИ В ЦЬЙ СФЕРІ...”:
ВІЛЕН ГОРСЬКИЙ ЯК ДОСЛІДНИК
ДАВНЬОРУСЬКОГО “ЛЮБОМУДРІЯ”**

З-поміж численних науковців, що ввійшли до історії Несторівських студій, особливе місце належить одному з їх ініціаторів, натхненників і постійних учасників у 2001–2006 рр. Віленові Сергійовичу Горському (1931–2007) – відомому філософу та історику філософії, професору Національного університету “Києво-Могилянська академія”, заслуженому діячеві науки і техніки України.

За власним зізнанням В. С. Горського, філософські ідеї в культурі Київської Русі були найпріоритетнішим напрямом його фахових студій, хоча прийшов він до них вже зрілим науковцем, відомим своїми дослідженнями у царині методології історико-філософського пізнання та історії філософії на українських теренах другої половини ХІХ ст. Його зацікавленість давньоруським “любомудрієм” стала закономірним результатом багаторічного вивчення механізмів і специфіки взаємодії філософії з іншими компонентами культури – політикою, наукою, мистецтвом; експлікацією на конкретному історичному матеріалі глибоко продуманого у працях 1980-х рр. культурологічного підходу, ґрунтованого на розумінні філософії як особливої сфери духовної діяльності, що увиразнює досвід людського осягнення граничних засад буття, всього кола смисложиттєвих проблем; практичною розробкою моделі пізнання історії філософії через призму поняття “філософська культура”, що скеровує увагу дослідника до “вивчення процесу генези, зародження в тілі культури філософського знання, починаючи від найвіддаленіших передумов, і дослідження механізму, що забезпечує... подальше функціонування філософської ідеї у культурі”¹.

Звертаючись “до джерел” вітчизняної філософії, на початку 1980-х рр. В. С. Горський розпочинає новий етап своєї наукової

¹ Горський В. С. Філософія в українській культурі : (методологія та історія) : Філософські нариси. – К., 2001. – С. 11.

діяльності, пов'язаний із вивченням змісту й особливостей функціонування філософських ідей в культурі киеворуської доби². Один із першопрохідців у царині української історико-філософської медієвістики, ініціатор систематичних студій з історії давньоруської філософії та проведення низки відповідних конференцій і семінарів, автор численних наукових праць, присвячених проблемі становлення східнослов'янських культур, ще за радянських часів він здобув визнання провідного й чи не найавторитетнішого фахівця у цій галузі. Реконструкція та аналіз філософськи значущих ідей у давньоруській культурі, здійснені у його численних розвідках 1980-х рр., суттєво поглибили уявлення історико-філософської науки про взаємозв'язок філософії з іншими формами культури (передусім із релігією, мистецтвом, літературою), увиразнили філософсько-релігійний синкретизм середньовічної думки східних слов'ян, чимало сприяли спростуванню однобічного просвітницького погляду на філософію виключно як знання, викладене мовою понять і представлене у вигляді певної теоретичної системи, й, нарешті, відіграли вагомую роль в утвердженні легітимного статусу духовно-практичного осягнення світу як форми філософування.

² Див. його: Проблема целостности мира в философской культуре Киевской Руси и Древней Болгарии (к вопросу о восприятии богомилства в культуре Киевской Руси // Богомилство: Първи международен конгрес по българистика, г. София, 23 май – 3 юни 1981 г. – София, 1982. – С. 47-62; Философские идеи в культуре Киева XI–XIII вв. // Философская мысль в Киеве: историко-философский очерк / Отв. ред. В. И. Шинкарук. – К. : Паук. думка, 1982. – С. 31-51; До характеристики філософсько-історичних уявлень в культурі Київської Русі // Філософська думка. – 1984. – № 3. – С. 76-88; Философская мысль в духовной культуре Киевской Руси // Исторические традиции философской культуры народов СССР и современность : Сб. науч. тр. / Отв. ред. В. И. Шинкарук. – К., 1984. – С. 80-88; Світоглядно-філософський зміст “Слова о полку Ігоревім” : Історія і сучасність у давньоруській культурі XII ст. // Філософська думка. – 1985. – № 6. – С. 79-89; Світоглядно-філософський зміст “Слова о полку Ігоревім” : морально-етичні уявлення в давньоруській культурі XII ст. // Філософська думка. – 1985. – № 5. – С. 47-59 та ін.

Остання з індивідуальних монографій В. С. Горського, написана за радянських часів (“Философские идеи в культуре Киевской Руси XI – начала XII в.”. – К., 1988), низка збірників наукових праць, виданих за його ініціативою і редакцією наприкінці 1980-х рр.³, численні статті цього періоду⁴ стали свідченням солідного історико-філософського доробку вченого, набутого у вивченні давньоруської філософської культури впродовж одного десятиліття. Розвідки В. С. Горського надали методологічний орієнтир та імпульс подальшим вітчизняним дослідженням давньоруського любомудрія, значну частку яких здійснено за його ініціативою і безпосереднім керівництвом.

1990-ті – початок 2000-х рр. позначені у творчому доробку В. С. Горського новими здобутками у вивченні філософської культури Київської Русі. Фокусом його дослідницької уваги постають образ святості (й ширше – етичні цінності та ідеали) у давньоруській культурі й методологічні проблеми дослідження найранішого з етапів історії вітчизняної філософської думки. Аналіз цих проблем – предмет численних статей і доповідей В. С. Горського, а також трьох його монографій: “Нариси

³ Див.: Человек и история в средневековой философской мысли русского, украинского и белорусского народов : Сб. науч. тр. / Отв. ред. В. С. Горский. – К., 1987; Отечественная общественная мысль эпохи средневековья (историко-философские очерки) : Сб. науч. тр. / Отв. ред. В. С. Горский. – К., 1988; “Слово о полку Игореве” и мировоззрение его эпохи : Сб. науч. тр. / Отв. ред. В. С. Горский. – К., 1990.

⁴ Див. його: Образ истории в памятниках общественной мысли Киевской Руси (на основе анализа “Слова о законе и благодати” Илариона и “Слова о полку Игореве”) // Историко-философский ежегодник '87 / Отв. ред. П. В. Мотрошилова. – М., 1987. – С. 119-138; Об одном из источников историко-философского изучения древнерусской культуры // Философские науки. – 1988. – № 2. – С. 45-56; Христианство і духовність Київської Русі // Радянське літературознавство. – 1988. – № 7. – С. 44-50; Образ истории в “Слове о Законе и Благодати” // Альманах библиофила / Гл. ред. Е. И. Осетров. – М., 1989. – Вып. 26. – С. 65-75; Образ истории в “Слове о полку Игореве” // “Слово о полку Игореве” и древнерусская философская культура / Отв. ред. М. А. Абрамов. – М., 1989. – С. 50-59; Образ світу в Софії Київській // Філософська і соціологічна думка. – 1989. – № 6. – С. 59-67 та ін.

з історії філософської культури Київської Русі (середина XII – середина XIII ст.)” (К., 1993), “Святі Київської Русі” (К., 1994) та “Давньоруські любомудри” (К., 2004). Остання була написана у співавторстві з його учнями – вихованцями НаУКМА Юрієм Завгороднім, Оленою Вдовиною та Олександром Киричком, символізуючи єднання поколінь у справі вивчення історії вітчизняної філософії та культури.

Глибоко розуміючи значущість міждисциплінарних студій у царині гуманітаристики й підтримуючи плідні творчі зв'язки з науковцями Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, на початку 2000-х рр. В. С. Горський виступив одним з ініціаторів запровадження Несторівських студій – своєрідного фахового “форуму” дослідників багатогранної культури киеворуської доби. Його систематична безпосередня участь в організації та проведенні цього заходу, ґрунтовні й натхненні доповіді, плідне наукове спілкування з колегами, жвавий інтерес до їх творчих здобутків стали важливою сторінкою в історії Несторівських студій і значно сприяли піднесенню їх популярності та авторитету в гуманітарних колах.

Тож сподіваємося, що републікація низки текстів В. С. Горського, здійснена у цьому збірнику, стане не лише даниною шани його доробку, а й стимулом для нових студій у царині киеворуської культури.

М. Л. Ткачук
доктор філософських наук, професор,
декан гуманітарного факультету
Національного університету
“Києво-Могилянська академія”